

1830, a royal rescript was issued, according to which the volumes of the Complete Collection of Laws were to be sent to higher and central state institutions and to provincial offices.

The third edition contained 33 volumes and included 40 thousand legislative acts, approved from 1881 to 1913 years. It was annually published till 1916. All the volumes of the Third Complete Collection consisted of two parts: legislative acts were published in one part, and annexes and additions in the second, and both parts contained alphabetic and chronological indexes. For the first time the huge wealth of Russian legislation was opened to science, the Collection showed a number of documentary monuments that characterize the most vivid moments of Russian history from the 17th to the first quarter of the 19th century. The Complete Collection made available for examination huge legal material, known before only by a narrow circle of officials. It contributed to the formation of the legal system, and had a significant influence on the development of jurisprudence. Both achievements and drawbacks of the Collection are revealed.

Key words: Complete Collection of Laws of the Russian Empire, systematization of legislation, incorporation, M. M. Speransky, the law.

УДК 34(091)

А. Ю. ІВАНОВА,
кандидат юридичних наук

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ОФОРМЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ 1917–1921

Розглядаються дискусійні питання конституційного оформлення української державності 1917–1921 рр. та проголошення Української Народної Республіки (УНР).

Ключові слова: федерація, автономія, суверенітет Універсали Центральної Ради, українська революція 1917–1921 рр., УНР, Українська держава, Україна.

Иванова А. Ю. Дискуссионные вопросы конституционного оформления украинской государственности 1917–1921

Рассматриваются дискуссионные вопросы конституционного оформления украинской государственности 1917–1921 гг. и провозглашения Украинской Народной Республики (УНР).

Ключевые слова: федерация, автономия, суверенитет, украинская революция 1917–1921 гг., УНР, Украинское государство, Украина.

Ivanova A. Yu. Discussion on constitutionalizing of the Ukrainian State of 1917–1921

Discussion issues of the constitutionalizing of the Ukrainian state of 1917–1921 are considered and the proclamation of the Ukrainian People's Republic (UPR).

Key words: federation, autonomy, sovereignty, Ukrainian revolution 1917–1921, UNR, Ukrainian state, Ukraine.

Головним здобутком революційного руху кінця XIX – початку XX століття стало визнання принципу рівноправності народів та права народу на самовизначення, що були покладені в основу миру після I Світової війни. Саме реалізація права українського народу на самовизначення стала основною юридичною підставою проголошення суверенітету Української Народної Республіки.

Низка революційних рухів та процесів, локалізованих переважно на українських територіях та головним результатом яких стало проголошення УНР 7 (20) листопада 1917 року, дістали в історіографії загальну назву «українська революція».

Незважаючи на давність подій, – минулого року відзначали 100-річчя початку української революції – їх осмислення та обговорення досі триває в суспільстві. Наразі в історіографії української революції паралельно співіснують декілька інтерпретаційних парадигм, що пов'язано з тривалою ідеологізацією проблематики як в руслі радянських догм, так і в світлі націєцентричних підходів. Паралельний процес – зміна загальних методологічних підходів, пов'язана із відмовою від «модернізаційних» теорій на користь постмодернізаційних інтерпретацій. Очевидно й те, що такого роду зміни відбуваються не одномоментно, зберігається тяглість між старими і новими парадигмами. Дослідники відмічають глибоку методологічну пов'язаність академічного дискурсу з марксистськими підходами, «націоналізацією» історії, генеалогією з міфами сучасників¹. Мусимо визнати – написання об'єктивної наукової історії цього періоду ще триває.

Доводиться констатувати ізоляційний характер багатьох досліджень, відірваність їх від західноєвропейського та північноамериканського дискурсів, що спричинено слабкою доступністю, а іноді й недоступністю таких джерел, а також певними мовними перепонами. Наразі процес зближення «внутрішньоукраїнської» та «зовнішньоукраїнської» історіографії лише починає відбуватися, щоправда дуже активно.

Значною мірою це оприявнюється у відмінностях термінології – ті самі процеси паралельно іменуються українська революція, національно-визвольні змагання, державотворчі пошуки тощо. Існують суперечки і з приводу найпоширенішого концепту «українська революція», що пов'язано зі зміною парадигми феномену «революція».

Дослідники ХХ століття розуміли її як глобальне явище, швидкий прорив до нової якості. Чарльз Тіллі пропонував певні архетипи – «повстання», «тиха революція», «велика революція». Головним недоліком цієї та інших структурних теорій революції є те, що адекватна інтерпретація суспільно-політичних змін може відбуватися лише через тривалий час, коли стане цілком очевидно, чи зробила ця подія внесок у державний або суспільний лад, чи можна визнати критерій змін, що відбулися, справді революційним. Також, утворення архетипу «великої революції», відносно якої інші є невеликими, а може й не революції загалом, видається певною ідеалізацією, може корисною як дослідницький інструментарій, однак нездатною врахувати будь-які відхилення від генералізованої лінії.

Сьогодні, окрім домінуючих у ХХ ст. державоцентричних підходів до революції (коли головною метою революції є намагання отримати та утримати державну владу), вирізняють й інші форми протистояння, базовані не на державі. Наприклад, Ноель Паркер виокремлює такі: космополітична форма, як наприклад, транснаціональні рухи за глобалізацію знизу; релігійна та/або етнічна, відомі на прикладі революцій в Ірані і Афганістані; сецесіоністські рухи в рамках існуючих держав Південно-Східної Європи і Близького Сходу; і «особливі» (subaltern) повстання в третьому світі (Індія). У цих моделях протистояння

державність як така не є первісною причиною конфлікту або національна державність, якщо вона є, амбівалентно співвідноситься із державністю.

Нові тенденції у дослідженнях феномену революції дають змогу дещо по-іншому поглянути і на події 1917–1921 рр. на території України. Очевидно, тут відбувалося декілька паралельних конфліктів, що, як правило, жорстко протиставляються. Відмова від радянської історіографії, яка оперувала переважно поняттями «громадянська війна» та «іноземна інтервенція», призвела до опозиції понять «українська революція» – «громадянська війна». Необхідне заповнення цієї лакуни суто україноцентричними дослідженнями призвело до появи нової опозиції «українська революція» – «російська революція». Ця опозиція підживлюється наразі і російською історіографією, яка в останніх роботах вже дійшла до повного заперечення української революції, перейменувавши на дещо хворобливий, судячи з назви, «український синдром»². Досі залишається простір для питань: чи є українська революція самостійним явищем або це просто місцеві особливості загальноросійського поступу? Якщо перше, то чи є українська революція частиною та продовженням російської революції чи можна її вважати цілком окремим явищем?

Нам ближча інтегративна позиція, висловлювана зокрема Ярославом Грицаком³. Адже на пограничних територіях ніколи не буває одного конфлікту. На українських землях одночасно спостерігаємо наслідки декількох: Велика Світова війна, Російська революція, Українська революція, громадянська війна, селянський і анархістський рухи. В юридичному контексті найбільше звертає увагу яскраво виражений сецесіоністський рух. Всі ці рухи утворюють українську революцію в широкому сенсі.

Отже, на сьогодні нами прийнято концепт української революції в широкому сенсі як можливо недосконалий, але самостійний методологічний інструмент, який дає змогу національно, соціально та географічно відокремити події на території України від загальнореволюційного поступу.

Змінюються юридичні оцінки політико-правової організації періоду української революції. Як не дивно, тривалий час та й досі, вона оцінювалась як декілька хронологічно послідовних напівлегітимних державних чи напівдержавних утворень (УНР періоду ЦР, Гетьманату П. Скоропадського, Другої УНР періоду Директорії). Сьогодні активний розвиток історико-правових досліджень разом із застосуванням концепції перехідної держави дає можливість стверджувати про існування в 1917–1921 рр. *єдиної Української держави перехідного періоду* (з різними політичними режимами та назвами – Українська Народна Республіка, Українська Держава), певними ознаками притаманними саме Українській перехідній державі початку 20 ст.⁴

Не будемо зупинятися тут на перевагах та особливостях такого підходу, про це є окремі наші публікації. Зауважимо найголовніше – він дав змогу включити в цілісний державницький (історико-правовий) контекст західноукраїнські території ЗУНР, території окуповані іноземними державами (Польщею, Румунією, Росією), півострів Крим, а також під іншим кутом розглянути території, підвладні більшовицьким, військовим та анархічним псевдодержавним утворенням або невизнаним «республікам». Нагадаємо, що в цей час на українських територіях також існували т. зв. анархічна республіка Махна Гуляй-поле, Холодноярська республіка, республіка Чорного Лісу, Медвинська республіка,

Мліївська республіка, Команчанська республіка (Східно-Лемківська республіка), Флоринська республіка (Західно-Лемківська республіка), Гуцульська республіка тощо.

Безумовна методологічна перевага такого підходу у можливості відійти від безперспективних намагань обґрунтувати однозначну легальність чи легітимність, або ж навпаки – нелегальність чи нелегітимність котрогось з владних режимів. Адже для перехідної держави, особливо на перших її етапах, легальність чи легітимність не є обов'язковими ознаками влади. Більше того, лише однозначна реалізація цих ознак є передумовою завершення перехідного періоду. А «нелегітимність або псевдолегітимність» деякі автори навіть відносять до основних ознак змісту перехідної держави (поруч із нестабільністю, динамізмом та фрагментарністю влади).

Водночас, проголошення та конституціонування Української національної держави 1917–1921 рр. покликуює за собою чимало питань юридичного характеру. Повноцінно відповісти на них можна лише перебуваючи у тій самій системі координат, в якій відбувалися досліджувані процеси. Отже, необхідною передумовою об'єктивних оцінок є звернення до термінів тогочасного конституційного права та політико-правової думки.

Яскравим прикладом може стати невідповідність тогочасних та сучасних уявлень про федерацію. Так, енциклопедія Брокгауза та Ефрона визначає Союзну державу або Федерацію (нім. *Bundesstaat*) як один з типів складної держави, що представляє подальший розвиток іншого типу, а саме Союзу держав або Конфедерації (нім. *Staatenbund*). Союзна держава утворюється, коли декілька або багато держав, зберігаючи свою державну незалежність, об'єднуються для досягнення спільних цілей в єдиний союз, юридично неподільний. Німецька історіографія зазначає до того ж, що різниця між поняттями «*Staatenbund*» та «*Bundesstaat*» є незначною і часто вони використовуються як синонімічні.

Таке розуміння федерації логічно впливає і з уявлень Миколи Костомарова та Михайла Драгоманова, чії концепції лягли в основу федералістської концепції державного устрою. Федералізм для них не означав відмову від незалежності, а лише найдоцільнішу форму її досягнення⁵. Як другу, вищу ланку після незалежності держави розуміли федерацію й автори Універсалів. В сучасній термінології такого рівня політичній організації відповідає радше конфедерація. Сам Михайло Грушевський неодноразово наголошував, що «новітня історія федеративної ідеї бере свій початок від утворення 3 [єднаних] Американських Штатів*», і там ця ідея була запропонована як принцип об'єднуючий, що протиставляв федерацію прагненням до повної незалежності⁶, а за взірці федеративних республік брав конфедерації – Швейцарську, Північно-Американську, Бразильську й інші. Тобто федеративна держава для Грушевського – це Союз держав, Вільна спілка державних народів. Про схожість федерації Грушевського до конфедерації зазначав і сучасний історик Владислав Верстюк у доповіді на науковій конференції, присвяченій 135-літтю від дня народження Михайла Грушевського у Нью-Йорку.

Логічно, що говорячи про автономію, якої прагнуть українці, в середині квітня 1917 року (ще так би мовити в автономістський період) Михайло Грушевський підкреслював, що йдеться про таку широку політичну автономію, що більше-менше наближується до державної самостійності⁷.

Для тлумачення текстів Універсалів також варто усвідомлювати тогочасний дискурс суверенітету. Протистояння народу та держави втілювалося у народоцентричних дослідженнях, в яких головним носієм влади є народ і все розглядається з позицій захисту його інтересів, зокрема, від держави. Відповідно популярним є *протиставлення* народного та державного суверенітету, і в цьому контексті українські вчені вирішували питання на користь суверенітету народного. Вони переконували, що народ є вищим за державу, саме народ є джерелом державної влади. Натомість держава, що виступає авторитарним утворенням та гнобителем народів, захисту не потребує. Абсолютизація такого протиставлення навіть призводила до відмови від державного суверенітету загалом. Концепція суверенітету «належить уже до історії» стверджував Станіслав Дністрянський⁸.

Очевидно, що такий максималізм не знайшов підтримки у державотворчій практиці. Можна погодитися з оцінками сучасника та учасника подій, вченого історика і правника Андрія Яковліва, що конституціонування Української національної держави 1917–1921 рр. відбувалася на базі поєднання таких основних принципів, вироблених та утверджених тогочасною європейською конституційною доктриною та практикою: суверенітет народу, тобто визнання народу вищим носієм та джерелом влади в державі; суверенітет держави, тобто самостійність у прийнятті політико-правових рішень всередині держави та зовнішній – незалежність держави на міжнародній арені; організація державної влади на принципі її поділу на законодавчу, виконавчу та судову⁹.

Оцінка політико-правової реальності держав перехідного періоду не буде повною та об'єктивною, якщо виходити лише з формально-юридичних ознак, без урахування їх реального змісту та практичної реалізації. Так само недостатньо аргументованим виглядають висновки щодо форми владної організації та адміністративного устрою України, зроблені на підставі лише самих текстів Універсалів, без урахування юридичних наслідків, які ці документи породжували.

Виходячи з таких загальних настанов, спробуємо запропонувати певні міркування з приводу правової природи Універсалів як актів конституційного характеру.

Перший Універсал, проголошений 10 червня 1917 р., його автори розглядали як акт одностороннього революційного *проголошення автономії*, який означав що підготовчий організаційний період в боротьбі за визволення України звершився і починається новий етап творення Української держави.

Було два альтернативні проекти тексту Універсалу, і компромісом партій став саме така форма – не суто формально-юридична, а популярніша форма-звернення до народу разом із поясненням важливості революційного моменту та відповідних цьому моменту рішень, планів та загальної політики нової влади цього народу¹⁰. Тобто мета цього документа була не лише легалізувати, а й легітимізувати новоутворений уряд. З іншого боку нечіткість юридичних формулювань, уміщених у тексті, стала додатковою підставою для критики. Свідок та учасник революційних подій Павло Христюк зауважував, що загальний зміст I Універсалу давав можливість вкладати в нього такий зміст, який відповідав різним політичним та соціальним уподобанням, партійним програмам. А Владислав Верстюк оцінює ключове смислове навантаження I Універ-

салу як досить аморфний, але високопатентичний заклик «однині самі будемо творити наше життя».

Водночас головною ідеологічною метою документу була ідея солідаризації українського суспільства, національної солідарності. І ця мета безперечно була досягнута. Головними юридичними наслідками стали запровадження автономного ладу в етнографічних межах, утворення першого уряду – Генерального секретаріату, а також, що важливо, запровадження оподаткування в формі особливого податку на рідну справу. Утворення першого уряду – Генерального секретаріату – було оформлено Декларацією Генерального секретаріату, опублікованою 27 червня 1917 р.

Досягнення політичної мети Універсалу викликало негативну реакцію з боку Тимчасового уряду і відповідні перемовини між двома органами влади. II Універсал знаменував домовленості із Тимчасовим урядом. Саме він став підставою для визначення статусу та закріплення повноважень українського уряду – Генерального секретаріату. 16 липня 1917 р. на засіданні Комітету Центральної Ради було прийнято Статут Генерального секретаріату. Цей документ члени Центральної Ради вважали першим актом законодавчої роботи, більше того – його назвали першою Конституцією України¹¹.

4 серпня Тимчасовий уряд видав Тимчасову інструкцію Генеральному Секретаріату, згідно з якою останній ставав органом Тимчасового уряду. Його повноваження суттєво зменшувались (вилучалися військова та продовольча справа, міжнародні зносини, пошта та телеграф, права призначення посадових осіб тощо), а юрисдикція поширювалася лише на п'ять з дев'яти українських губерній: Київську, Волинську, Подільську, Полтавську, Чернігівську). Однак, таким чином Тимчасовий уряд визнавав національно-територіальну автономію України в указаних межах. Попри невдоволення Центральної Ради і тривалі дискусії, вже 24 вересня 1917 р. опубліковано Заяву Генерального секретаріату України про розгортання своєї діяльності. Нею проголошено, що Генеральний секретаріат, «приймаючи до рук владу над краєм, оповіщає про це людинність України, а також всі урядові і громадські установи, яким належить звертатися до нього на підставі ст. 6-ї інструкції Генеральному секретаріатові»¹².

Важливим наслідком Універсалу стало введення до всіх вищих органів влади України представників національних меншин, що докорінно змінило правовий статус ЦР з органу суто національного представництва, на орган територіального (загальнокрайового) представництва.

Отже, до останнього Центральною Радою намагалась отримати владу від Тимчасового уряду легальним ляхом. Проте після революційних подій в Петрограді й повалення Тимчасового уряду, 7 (20) листопада 1917 вона приймає Третій Універсал. Цим документом проголошено Українську Народну Республіку та її самостійність у вирішенні внутрішньодержавних справ. Слова «Не відділяючись від республіки Російської і зберігаючи єдність її, ми твердо станемо на нашій землі, щоб силами нашими допомогти всій Росії, щоб уся Республіка Російська стала федерацією рівних і вільних народів» тривалий час здавалися однозначним підтвердженням того, що УНР було проголошено як автономну республіку, а не суверенну державу. Втім, сучасне подіям розуміння федерації фактично як конфедерації, союзу держав, а також юридичні наслідки прийняття цього документу змушують дещо підважити звичні оцінки.

III Універсалом 7 листопада 1917 р. було проголошено Українську Народну Республіку та її державну самостійність у вирішенні внутрішніх справ. Саме як незалежну суверенну державу оцінювали Українську Народну Республіку, проголошену III Універсалом, тогочасні правники: «з погляду державного права III Універсал є основний конституційний закон, яким встановлена була на Україні демократична народоправна держава у формі Української народної республіки. Як по способу встановлення, так і по основним принципам своєї конструкції, УНР була суверенною державою з автономною, себ-то самостійною верховною владою, нічим не обмеженою щодо всіх без виключення справ внутрішньо державного ладу, законодавства, суду й управління»¹³. Аналогічні оцінки зустрічаємо у правника, в майбутньому двічі міністра юстиції УНР Сергія Шелухіна: «7 листопада 1917 р. Центральна Рада видала Третій універсал, яким вже формально і офіційно проголосила незалежність Української Народної Республіки»¹⁴. Цікаво, як що і в федеративному проекті Конституції УНР, обговорюваної в цей же період, суверенне право в Українській республіці залишалось за українським народом та мало здійснюватись через Всенародні української збори.

Юридичні наслідки прийняття цього документу переконують нас, що саме із проголошення УНР III Універсалом, почалася реалізація її як незалежної республіки. Так, III Універсалом визначено форму державного ладу та органи державної влади, а саме законодавчий та виконавчий, визначено державну територію, а також встановлено інші основні конституційні принципи УНР. Це передусім демократичні права і свободи – свобода слова, віри, друку, зібрань, недоторканність особи та її житла, вільність у вживанні рідної мови. Окрім цього, Універсалом скасовано смертну кару, встановлено принципи суду, скасовано право приватної власності на землю, проголошено право на національно-персональну автономію для національних меншин, а також проголошено вибори до Українських Установчих зборів.

Проголошення УНР як держави покликало необхідність формування власної правової системи. Тому 25 листопада 1917 р. для визначення повноважень Української Центральної Ради, а також для визначення правового поля, у якому функціонуватиме молода українська республіка, було прийнято закон «Про виключне право Центральної ради видавати законодавчі акти УНР». Ним закріплювалось, що «виключне і неподільне право видавати закони для Української Народної Республіки належить Українській Центральній Раді. Всі закони і постанови, які мали силу на території УНР до 27 жовтня 1917 р., оскільки вони не змінені і не скасовані універсалами, законами і постановами Української Центральної Ради, мають силу і надалі, яко закони і постанови УНР»¹⁵.

Важливо підкреслити, що в тодішній історіографії популярним було розуміння державного суверенітету як панування виключно з власного права, як влади що сама себе визначає і не одержує від інших жодної юридично обов'язковості для неї наказів¹⁶. Микола Палієнко визначав суверенітет як незалежне від жодної влади верховне право держави наказувати всім і примушувати до виконання своїх наказів в межах свого територіального панування¹⁷.

Беззаперечним доказом суверенності держави сьогодні вважається визнання її на міжнародному рівні. На жаль, обмежений обсяг статті не дає змоги зупинитися на цих питання докладніше. Зауважимо лише, що процес визнання

УНР іноземними державами розпочався вже після проголошення III Універсалу. І якщо це не є беззаперечним аргументом на користь наявності суверенітету, однак є однозначно свідченням як мінімум наявності достатніх підстав для початку процесу міжнародного визнання.

ЦР бачила УНР частиною федеративної російської республіки, в федерації як спілці вільних народів. «За Російською федерацією буде Європейська федерація, а потім Всесвітня» – слова, що якнайкраще віддзеркалюють сутність концепції федералізму, домінуючої тоді в українському суспільстві та обстоюваною діячами УНР. Фактично ця ідея не заперечувала ідею державної незалежності і самостійності суверенної України, а була лише формою її досягнення. Очевидно, концепцію федералізму саме у такому вигляді можна вважати одним із провісників сучасних глобалізаційних тенденцій та процесів утворення міждержавних об'єднань на кшталт Європейського Союзу. Однак цієї республіки не було на момент проголошення УНР, не постала вона і згодом. Тому не можна вважати УНР частиною федерації, якої в реальності не існувало. Згадка про федерацію була радше проголошенням майбутнього політичного курсу, так і нереалізованого, а також свідченням того, наскільки глибоко ця ідея пустила корені в українському суспільстві.

Центральна Рада навіть взяла на себе непосильну задачу – спробувала ініціювати федеративні перетворення Росії шляхом об'єднання т. зв. малих народів колишньої Російської імперії навколо цієї ідеї. Так, саме в Києві відбувався З'їзд народів, а 5 грудня 1917 року Уряд УНР розіслав всім урядам новоутворених республік Росії, а саме: уряду Південно-Східного Союзу, уряду автономного Сибіру, Крайовому Закавказькому комітету, уряду автономного Криму, Білоруській Центральній Раді, уряду автономної Молдови та іншим, а також Народній Раді в Петербурзі свою ноту із запрошенням «утворити на засадах федералізму однородно-соціалістичне правительство». До речі, першим на утворення такого уряду погодилося Донське військо. Однак з приходом більшовиків ідея федералізму трансформувалася та набула геть іншого наповнення. Вже у 1918 році Михайло Грушевський змушений констатувати: «Дуже трудно буде комусь, принаймні якийсь час, називати себе федералістом, коли федералістами Леніні і Троцькі вважають себе, а під сим «федералізмом» лежить в дійсності самий поганий, терористичний централізм».

Врахування тодішнього змісту термінів «федерація» та «суверенітет», а також юридичних наслідків, породжуваних Універсалами, дає змогу зробити деякі узагальнення. Головним висновком стало те, що фактично реалізація УНР як самостійної незалежної держави розпочалася ще до проголошення IV Універсалу та пов'язана із проголошенням III Універсалу.

1. Корольов Г. Академічний дискурс дослідження історії української революції 1917–1921 років (90-ті р. XX ст. – початок XXI ст.) // Історіографічні дослідження в Україні. 2012. 22. С. 371–384. **2. Виступ Валерія Солдатенко** на круглому столі «100 років Конституції Української Народної Республіки: історія і сучасність»... http://www.golos.com.ua/article/302575?_url_t=fb **3.** Докладніше див. *Грицак Я.* Українська революція, 1914–1923: нові інтерпретації // Україна модерна. Львів, 1999. № 2/3. **4. Іванова А. Ю.** Евристичний потенціал концепції держави перехідного періоду для досліджень державотворчих процесів періоду української революції 1917–1921 рр. // Правова держава. Випуск 24. Київ 2013. С. 64–72. **5.** Історичні есе: [в 2 т.] / Іван Лисяк-

Рудницький; Центр дослідж. історії ім. Петра Яцика Канад. ін-ту укр. студій Альберт. ун-ту. Київ: Основи, 1994. 6. Промова М. С. Грушевського від імені українських делегатів, проголошена 10 вересня [1917 р. на З'їзді народів у Києві] // Грушевський, Михайло Сергійович. Твори: у 50 т.; редкол.: П. Сохань (голов. ред.), Я. Дашкевич, І. Гирич та ін. Львів: Світ, 2007. Т. 4. Кн. 1. С. 60–63. 7. *Грушевський М. С. Якої ми хочемо автономії і федерації*. Київ, 1917. 8. *Дністрянський С. Нова держава* // Антологія української юридичної думки. Київ, 2003. Т. 4. С. 578. 9. *Яковлів А. Основи конституції УНР*. Париж, 1935. 10. *Ковалевський М. При джерелах боротьби. Спомини, враження, рефлексії*. Інсбрук, 1960. С. 357. 11. Матеріали засідання Комітету Центральної Ради 16 липня 1917 р. // Вісти з УЦР. № 5. травень 1917 р. С. 2. 12. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: У 2 т. / НАН України. Інститут історії України. Київ, 1996. Т. 1.: 4 березня – 9 грудня 1917 р. / В. Ф. Верстюк та ін. (упоряд.). 1996. С. 316–317. 13. *Яковлів А. Згадана праця*. 14. *Шелухін С. Визнання Української Республіки Росією* // На переломі. Ч 3. С. 26. 15. ЦДАВО України, ф. 1115, оп. 1, спр. 1, 272 арк. 16. Див. наприклад *Георг Елінек, Пауль Лабанд*. 17. *Палиєнко М. Суверенитет. Историческое развитие идеи суверенитета и ее правовое значение*. Ярославль, 1903. С. 530–550.

Ivanova A. Yu. Discussion on constitutionalizing of the Ukrainian State of 1917–1921th

In the article the author analyzes the state of modern historiography on the problem of the Ukrainian revolution. Separate attention is paid to the analysis of modern events understanding of federation and sovereignty.

The Central Rada saw the UPR as part of a federal republic in the federation as a Union of free peoples. «The Russian Federation will be the European Union, and then the World Union» - the words that emphasize the essence of the concept of federalism, dominant at that time in the Ukrainian society and advocated by the UPR leaders. In fact, this idea did not deny the idea of the State independence and independence of sovereign Ukraine, but was only a form of its achievement.

Two main tools are used in this article. This, first of all, studies the history of certain terms and reveals their content content in the studied historical conditions. Secondly, the involvement in the analysis of the documents of the historical context in which they acted, as well as the identification of the legal consequences generated by the documents.

The main thing was that actually the realization of the UNR as an independent independent state began before the proclamation of the Fourth Universal, and it was associated with the proclamation of the Third Universal.

Key words: *federation, autonomy, sovereignty, Ukrainian revolution 1917–1921, UNR, Ukrainian state, Ukraine.*

УДК 321 (091); 340.123; 342 (092)

І. В. МУЗИКА,
кандидат юридичних наук

ДОКУМЕНТАЛЬНА СПАДЩИНА ДЦ УНР В ЕКЗИЛІ ЯК ПАМ'ЯТКА ПРАВОВОЇ ДУМКИ

Стаття присвячена вивченню документальної спадщини ДЦ УНР в екзилі як пам'ятки правової думки. Здійснено спробу розглянути основні напрями політико-